

ȘAHUL

o poveste pentru copii

Adrianna Staniszewska

Urszula Staniszewska

Traducere: Ioana Diaconu

Cuprins

În Șahistan	4
Regele are probleme	4
O decizie dificilă	5
Cea mai bună soluție	6
Amintiri de demult	6
Pregătirile	7
Construirea câmpului de luptă – tabla de șah	9
Armata formată din piese de șah	11
Regele	14
Turnul	17
Nebunul	19
Regina (Dama)	22
Calul	24
Pionul	27
Capturarea „en passant”	30
Promovarea pionului	33
Valoarea pieselor de șah	36
Șah	38
Șah mat	40
Rocada	42
Matul cu două turnuri	45
Matul cu un turn	48
Matul cu regina	51
Remiza	54
Patul	57
Furculița	59
Legarea	62
Notățiile la șah	65
Deschiderile	69
Deschiderile prin joc deschis	70
Deschiderile prin joc semideschis	72
Deschiderile prin joc închis	73
Matul începătorului	75
Partida de șah	80
Partide de șah celebre	90
Mic dicționar de termeni de șah	95

ÎN ȘAHISTAN

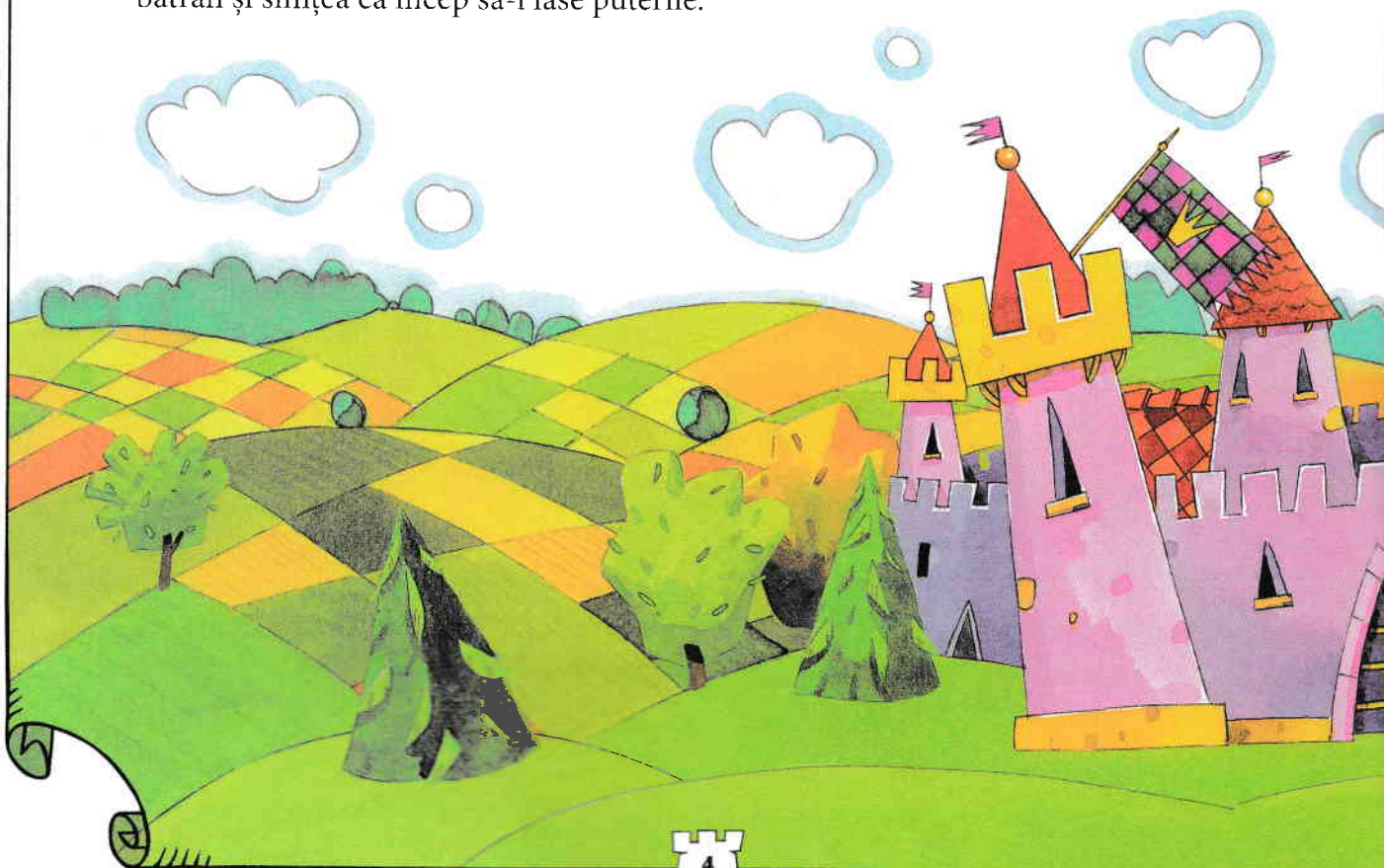
Demult, tare demult, în frumosul ținut cunoscut sub numele de Șahistan trăia un rege viteaz și înțelept. Pentru că avea o barbă bogată și albă ca neaua, care îl învăluia ca un șal pufos, i s-a spus Barbă Albă. Soția lui, Plete Ninse, era frumoasă ca o cadră și iubită pentru inima ei cea bună care n-o lăsa să-și vadă aproapele în nevoie. Chiar și cel mai sărac ciobănaș din ținut sau cel mai năpăstuit croitoraș din cel mai îndepărtat cătun se puteau bizui că le va asculta păsul și va încerca să le aline suferințele.

Cea mai de preț comoară a înțeleptului rege și a soției sale erau băieții lor – gemenii Alb și Negru. Amândoi moșteniseră de la părinți cele mai nobile virtuți: de la tată, inteligența și caracterul nobil, iar de la mamă, cinstea și grija față de suferința aproapelui.

Viața în Șahistan era liniștită, îndestulată și tihnită. Regele judeca toate pricinile cu dreptate, fiind îndrăgit și respectat de tot regatul, iar regina se îngrijea cu multă iubire nu doar de familia sa, ci și de toți supușii.

REGELE ARE PROBLEME

Așa au trecut ani de zile. Băieții au crescut, s-au făcut mari, chipeși și ageri la minte, și-au luat de soții domnițe frumoase și cu zestre bogată. Dar Barbă Albă era tot mai bătrân și simțea că încep să-l lase puterile.

Îl extenuau călătoriile lungi, călare, în timpul banchetelor fastuoase adesea căsca obosit; uneori dimineața nici nu-i venea să se dea jos din pat ca să primească soli și demnitari din regate îndepărtate.

Medicul curții îl privea pe rege cu neliniște. Știa că, dacă vrea să apuce sănătos vârsta senectuții, ar trebui să se odihnească mult mai mult. Și buna regină Plete Ninse observase că iubitul ei soț nu se mai simțea în putere să cârmuiască regatul. Se gândi ea și se tot gândi, până când îi veni o idee. Își luă deci soțul la plimbare prin minunatele grădini ale palatului. Acolo, între trandafirii înfloriți și în mireasma dulce, liniștitoare a iasomei, începu să-l convingă să lase coroana unuia dintre fii.

Lui Barbă Albă îi venea greu să se împace cu ideea că ar putea să nu mai fie la cârma țării pe care singur o descălecuse și-o construisese. Trebui totuși să-i dea dreptate reginei; la urma urmei îi mersese vestea peste mări și țări de cât era de înțelept. Nu era oare mai bine să facă alegerea acum, când încă putea fi de ajutor și cu vorba, și cu fapta?

O DECIZIE DIFICILĂ

Dar căruia dintre fii să-i lase coroana? De obicei, în familiile regale moștenitorul tronului era primul născut de parte bărbătească, pe linia soțului; numai că Alb și Negru erau gemeni. Se născuseră în aceeași zi, la aceeași oră, și chiar și după ani de zile nu reușea nimeni să spună care dintre ei venise pe lume primul.

Regele și regina se hotărâră să cântărească virtuțile fiecăruia dintre băieți. Alb nu era deloc zgârcit cu timpul dedicat studiului, petrecea ore în șir cercetând cărțile scrise de mării învățați și fiecare lucru pe care-l spunea era foarte bine cântărit. Era un tânăr cumpătat, stăpân pe sine și scrupulos. În schimb Negru avea un temperament exuberant. Adesea era văzut gonind în galopul calului prin pădurile din jur, sărind fără efort peste vreun trunchi de copac căzut sau făcând exerciții de scrimă în curtea castelului. Dar asta nu înseamnă că era lipsit de minte – dimpotrivă, era la fel de inteligent precum fratele său.

Ce era de făcut? Regele și regina îi chemară la sfat pe cei mai înțelepți dintre curteni. Dar nici aceștia nu reușiră să încline balanța spre unul dintre cei doi prinți: îi iubeau și-i respectau pe amândoi la fel de mult. Chemară deci un astrolog să citească în stele și să le spună care dintre cei doi prinți ar fi un rege mai bun. Tot degeaba. Amândoi erau deopotrivă de talentați și de potriviți pentru a conduce regatul.

CEA MAI BUNĂ SOLUȚIE

De prea multe griji, regele nu mai putea nici să mănânce, nici să doarmă – nu se putea gândi la altceva decât la cum să-și aleagă urmașul la tron. În sfârșit, într-o noapte lungă, în care nu putu pune geană pe geană, îi veni o idee.

— Gata, știi! Un duel! strigă dintr-odată, trezindu-și soția.

Încă buimacă, regina clipi de câteva ori, uluită. În cele din urmă înțelese cuvintele soțului și se albi la față. Cum adică, băieții să se lupte între ei pe viață și pe moarte?! Niciodată nu se va învoi cu așa ceva! În ruptul capului! Îl privi îngrozită pe Barbă Albă. Cum era cu puțință ca un rege atât de drept și înțelept să vrea să pună în primejdie viața propriilor săi copii?

Barbă Albă își dădu seama de neliniștea și spaima care o cuprinseseră pe regină, așa că se grăbi să o liniștească:

— O, să n-ai nicio grijă, preaiubita mea soție. Nu vreau să li se întâmple nimic rău băieților, nu vor lupta cu spada. Le vom aranja un joc după modelul bătăliei pe care am purtat-o eu odinioară pentru Șahistan! Nu-ți mai amintești?

Și începură amândoi să rememoreze ce se întâmplase cu mulți, mulți ani în urmă.

AMINTIRI DE DEMULT

Pe atunci, teritoriul pe care astăzi se întinde Șahistanul era acoperit de păduri neumblate și încâlcite, întretăiate pe alocuri de apele albastre ale râurilor și pâraielor.

Aici își aveau sălașul felurite sălbăticiuni, iar în apele râurilor se puteau zări sclipirile argintii ale solzilor miilor de pești care locuiau într-însele. În poienile acoperite de covoare de flori bâzâiau vesel albine ce adunau nectarul din care aveau să facă o miere delicioasă. Atât de bogat și de frumos era acest ținut, încât Barbă Albă (care pe atunci era tânăr și încă nu i se spunea așa) și-a dorit mai mult decât orice pe lume să se stabilească aici. Dar, din păcate, cu aceleași gânduri venise tot acolo de pe meleaguri îndepărtate regele Barbă Neagră.

Celor doi rivali le era străină violența, așa că se hotărâră să-și măsoare forțele fără vărsare de sânge. Câștigătorul urma să ia în stăpânire țara, iar celălalt să plece fără să i se atingă vreun fir de păr din cap. Bătălia s-a derulat după regulile vechi de secole ale jocului de șah, transcrise special pentru această ocazie de sfetnicii lui Barbă Albă și Barbă Neagră. Cei doi rivali au luptat pe o platformă construită special, numită tablă de șah, formată din 64 de pătrate, albe și negre, care alternau.

E ușor de ghicit care a fost rezultatul bătăliei, descrisă mai târziu în cronicile regale drept Marea Partidă de Șah. Barbă Albă a câștigat duelul și și-a ridicat curtea în locul multvisat, numit în amintirea acestei bătălii Șahistan.

Plete Ninse răsufală ușurată. Da, o partidă de șah e soluția ideală! Să câștige acela care se dovedește mai curajos, mai vizionar, și care e cel mai potrivit să poarte coroana!

— Ei, iubitul meu soț, iată încă o dovadă a înțelepciunii tale, spuse regina, privind-și soțul cu admirație. Dar de unde-o să luăm noi o tablă de șah? Cea veche a putrezit de mult și ai dat ordin să fie desfăcută...

— Lasă, găsim noi un arhitect care să ne poată ridica una la fel!

PREGĂTIRILE

Pregătirile pentru competiție începură cu construirea tablei de șah. Din fericire mai trăia arhitectul care o realizase pe prima, așa că tot lui i se încredință această sarcină. Cea de-a doua misiune importantă o primi cronicarul de încredere al regelui. Trebuia să găsească manuscrisul întocmit înainte de partida de șah de sfetnicii lui Barbă Albă și Barbă Neagră. Bătrânul învățat se învoi cu bucurie. Nu-i era ușor, căci de ani de zile regele adunase în bibliotecă o mulțime de documente, cărți, hărți și atlase. Între ele erau mai multe opere pe teme de șah, ceea ce îngreuna și mai mult găsirea manuscrisului.

Apoi regele își chemă la el fiii. Prinții Alb și Negru intrară în sala tronului îmbrăcați în straie de sărbătoare. Li se alăturară regina Plete Ninse, tinerele soții ale prinților, curtenii și cei mai de vază locuitori din Șahistan.

Barbă Albă le vorbi pe un ton ceremonios:

— Dragii mei, v-am invitat pe toți aici să vă spun că nu peste mult timp voi lăsa sceptrul în mâinile unuia dintre fiii mei, aceluia care va ieși învingător dintr-o luptă dreaptă. Împreună cu regina Plete Ninse am hotărât ca lupta să se desfășoare pe tabla de șah, după modelul luptei pe care-am purtat-o eu cândva cu regele Barbă Neagră. Îi voi învăța eu însumi pe amândoi băieții regulile jocului; fiecare dintre ei va primi exact aceeași armată, pe care o va conduce. Pentru ca prinții să aibă ascultarea deplină a soldaților lor, le dau chiar din această clipă titlul de rege.

Aici regele ridică vocea, ca să se audă bine în toată sala. Toți se uitau la el nevenindu-le să creadă; se auzeau doar când și când unele comentarii șoptite.

— Alb și Negru, faceți un pas înainte și îngenuncheați. Veți fi conducătorii propriilor voastre armate. Va trebui să vă folosiți de inteligență și de cunoștințe, iar în luptă să vă valorificați toate atuurile. De azi vă veți numi Regele Alb și Regele Negru.

— Mulțumim, tată. Nu te vom dezamăgi. Ne vom pregăti cât mai repede pentru luptă și vom da totul nu doar pentru a câștiga, dar și pentru a lupta drept, iar mai târziu pentru a conduce cât mai bine Șahistanul, răspunseră frații în cor.

— Mă bucură atitudinea voastră, fiii mei. Despre ce înseamnă partida de șah vă voi spune mai multe la timpul potrivit, când voi socoti că sunteți pregătiți cum se cuvine.

CONSTRUIREA CÂMPULUI DE LUPTĂ – TABLA DE ȘAH

În curând, la palat sosi arhitectul. Deși anii îi apăseau greu pe umeri, avea o sănătate de invidiat și o minte brici. Își amintea fiecare detaliu al **tablei de șah** construite cu mulți ani în urmă și jură că o va reface la fel cum era cea de demult. Sub supravegherea lui se puseră pe treabă cei mai buni meșteri constructori și tâmplari din regat. Regele anunță că toți cei care-și vor face bine treaba vor primi un premiu, iar acela care își va neglija obligațiile sau se va face vinovat de întâzieri mari va fi aspru pedepsit.

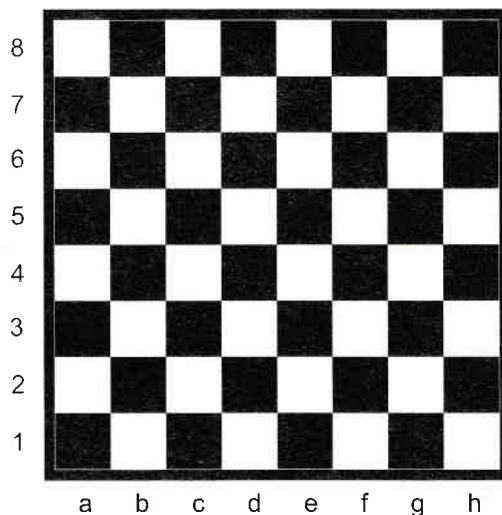
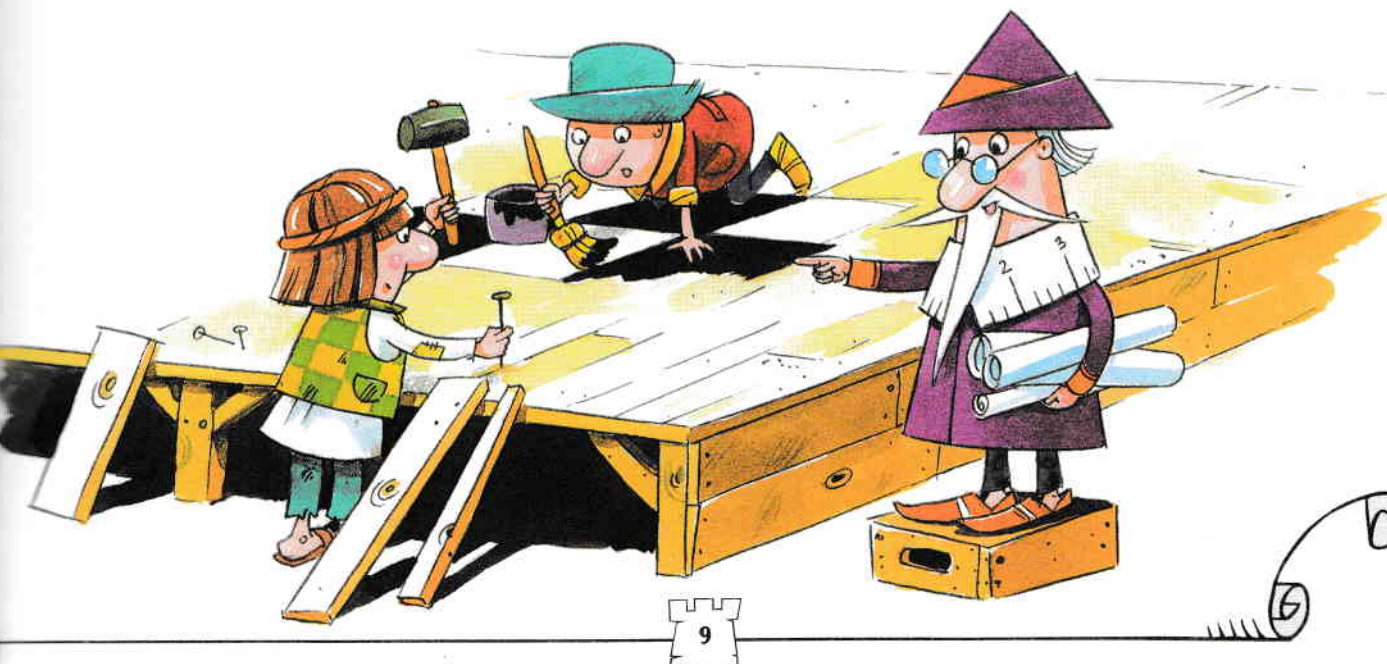

Diagrama 1: Tabla de șah

Nu trecu mult și în poiana de lângă zidurile castelului se înalță o platformă mare de lemn. Era împărțită în 64 de pătrate numite câmpuri, vopsite unul alb, unul negru, alternativ. Pentru o mai bună orientare și ordine, câmpurile erau dispuse în linii orizontale numite **rânduri**, marcate cu litere de la **a** la **h**, și linii verticale, numite și **coloane**, marcate cu cifre de la 1 la 8. La capete, tabla de șah era împodobită cu ornamente de aur ce-ți luau ochii. **Diagrama 1**

Regele nu-și ascunse mulțumirea. Își ținu promisiunea răsplătindu-i cu dărnicie pe arhitect și pe ajutoarele lui, iar, la lăsarea serii, când aceștia plecară, porni împreună cu soția să admire noua construcție.

1
 Tabla de șah este alcătuită din 64 de câmpuri albe și negre, dispuse alternativ. Câmpurile de pe liniile verticale sunt marcate cu litere de la a la h, iar câmpurile de pe liniile orizontale - cu cifre de la 1 la 8.

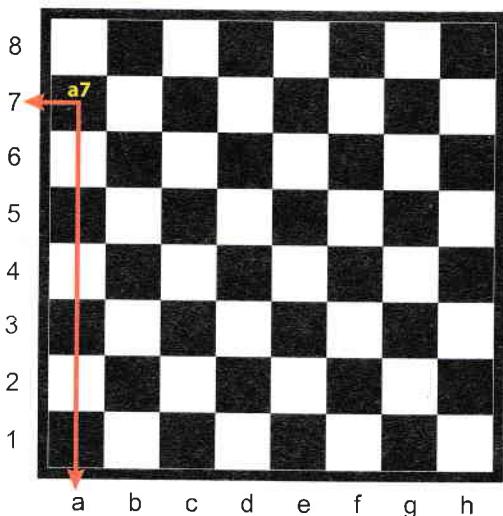

Diagrama 2: Câmpul a7

Era de-a dreptul impunătoare! Ocupa o suprafață generoasă, iar ornamentele care o împodobeau străluceau precum diamantele în lumina asfințitului. Câmpurile tablei de șah, tăiate din cel mai bun lemn ce se găsea în regat, erau decorate nespuse de frumos. Regele și regina se plimbară îndelung în pas maiestuos, examinând cu atâta atenție toate detaliile, încât nu băgară de seamă când se întunecă de-a binelea.

La un moment dat, Plete Ninse se îndepărtă atât de tare, încât nu se mai zărea deloc în întunericul de smoală, așa că regele o rugă să-i spună pe care dintre cele 64 de câmpuri s-a oprit. Glasul reginei se auzi clar: pe un câmp negru de pe coloana a... dar pe care? Coloana a are nu mai puțin de patru câmpuri negre! Regina adăugă, pentru un plus de precizie, că se oprise pe rândul 7, iar regele știu îndată că o va găsi pe câmpul a7. Când ajunse acolo, Plete Ninse îi spuse:

— Ah, dragul meu, acum înțeleg ce de au fost încrustate litere și cifre pe marginea tablei de șah. Datorită lor se poate ști foarte precis unde se află toți participanții la partida de șah. **Diagrama 2**

Cei doi se plimbară încă mult timp pe tabla de șah.

Iată câteva dintre traseele pe care le-au urmat.

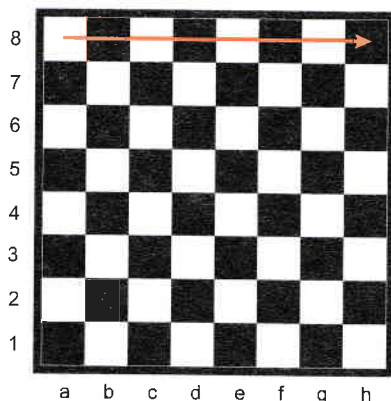

Diagrama 3: Drumul perechii regale în linie dreaptă de-a lungul rândului 8

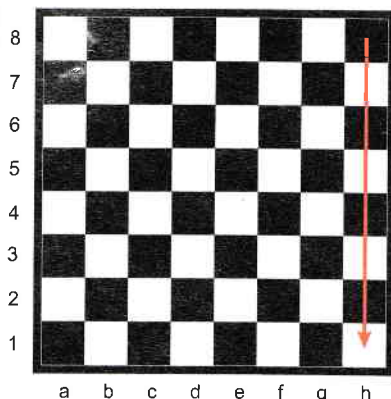

Diagrama 4: Drumul perechii regale în linie dreaptă de-a lungul coloanei h

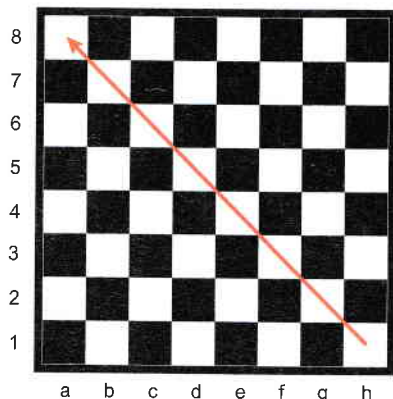

Diagrama 5: Drumul perechii regale în diagonală

ARMATA FORMATĂ DIN PIESE DE ȘAH

Z iua următoare, Barbă Albă le arată fiilor săi tabla de șah. După ce le spuse cum sunt marcate câmpurile, coloanele și liniile, Negru luă cuvântul:

— Tată, acum, că ne-ai prezentat tabla de șah, nu ne mai rămâne decât să ne pregătim armele și să pornim la luptă.

Cu o mișcare a mâinii, regele potoli elanul fiului său.

— Nu veți lupta unu la unu. După cum v-am spus deja, fiecăruia dintre voi îi voi da o mică armată de războinici neînfricați.

Spunând asta, bătu din palme și, ca din pământ, apărură două batalioane de cavaleri: unii erau îmbrăcați în alb, ceilalți, în negru.

— Iată armatele, pe care le veți conduce spre victorie. Cavalerii în haine negre sunt ai regelui Negru, iar cei îmbrăcați în alb, ai regelui Alb. Feciorii mei, ani de zile v-ați instruit sub privirea celor mai buni profesori din regat, ați învățat o mulțime de principii și reguli importante. Totuși trebuie să știți că, în timpul partidei de șah, cel mai important principiu este ca fiecare soldat să-și știe locul pe tablă și să lupte conform regulilor.

